

BANKA BİLANÇOLARINDA SORUNLU KREDİLER VE VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİ: TÜRKİYE DEĞERLENDİRİLMESİ*

Şule YÜKSEL YİĞİTER†

Öz

Zorlu finansman koşulları, daralma yaşanan bir ekonomi, varlık kalitesinin bozulması, sermaye, likidite ve fonlama konularındaki sıkıntılar bankacılık sektöründe ciddi sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Bankaların mevcut durumlarının bozulmasına neden olan önemli kalemlerden biri de sorunlu kredilerin varlığıdır. Sorunlu kredi kalemlerinin büyümesi bankacılık faaliyetlerini zora sokarken, bir yandan da ekonomiyi olumsuz etkilemektedir. “Takipteki Alacaklar/Krediler” olarak tanımlanan ve sorunlu krediye dönüşme ihtimali olan krediler, bankacılıkta kötü kredi olarak nitelendirilmektedir. Banka bilançolarının bu tür kredilerden arındırılması bir taraftan bankalara rahatlatma sağlarken, diğer taraftan ekonomi açısından da olumlu bir ortamın oluşmasına neden olacaktır. Sorunlu kredilerin banka bilançolarından arındırılması noktasında kullanılan en yaygın yöntemlerden biride varlık yönetim şirketleridir.

Varlık yönetim şirketleri, finansal kurumların şüpheli hale gelmiş, tahsilinde sıkıntı yaşanan alacaklarını satın alıp, borçluları ile uzlaşma yoluna giderek tahsil etmeye çalışan şirketlerdir. Varlık yönetim şirketleri kötü kredileri satın alır, bankaya ya da şirkete finansman sağlar, borçlularla görüşür ve yapılanmada finansal ve operasyonel bir rol oynar. Çalışmada, bankalardaki sorunlu krediler ele alınmıştır ve bu durumun çözüm kapısı olarak kabul edilen varlık yönetim şirketleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Banka Sistemi, Sorunlu Krediler, Varlık Yönetim Şirketi, Borç Yapılandırma.

* **Geliş Tarihi/Received Date:** 18-10-2019-**Kabul Tarihi/Accepted Date:** 11-12-2019

DOI: 10.30913/alinterisosbil.634527

Atf Künyesi/Citation:

Metin içi/ In Text: (Yiğiter, 2019, Sayfa No)

Kaynakça/ References: Yiğiter, Ş. Y. (2019). Banka Bilançolarında Sorunlu Krediler Ve Varlık Yönetim Şirketleri: Türkiye Değerlendirilmesi. *Alnteri Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD)*, 3 (2), ss. 103-120, Doi: 10.30913/alinterisosbil. 634527,

† Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, (Orcid: 0000-0003-3230-5784)

Losses in Bank Balance Sheets and Assets Management Companies: Assessment of Turkey

Abstract

Tough financing conditions, a contractionary economy, asset quality deterioration, capital, liquidity and funding problems cause serious problems in the banking sector. The existence of non-performing loans is one of the important items that cause deterioration of the banks' current situation. While the growth of non-performing loans not only wherret banking activities, but also affects the economy negatively. Loans that are defined as “Non-Performing Loans” and which are likely to turn into non-performing loans are considered as bad loans in banking. Cleaning the such bad loans from the banks' balance sheets relief the situation of the banks and on the other hand creates a favorable environment for the economy. One of the time honored practice for cleaning the “Non-Performing Loans” from the banks' balance sheets is asset management companies. In this study, non-performing loans in banks were discussed and asset management companies, which are considered as the gateway to this situation, were examined.

Asset management companies are the companies that buy financial receivables that have become suspicious and have problems in collection and try to collect them by settling with debtors. Asset management companies buy bad loans, finance the bank or company, negotiate with borrowers, and play a financial and operational role in structuring. In this study, non-performing loans in banks were discussed and asset management companies, which are considered as the gateway to this situation, were examined.

Keywords: Banking System, Non-performing Loans, Asset Management Company, Debt Restructuring.

GİRİŞ

Son yüzyılda yaşanan gelişmeler sonucunda finansal işlemlerin dünya ekonomik sistemi içindeki payı artmıştır. Bankacılık sektörü bu dönemde en çok hızlı gelişme gösteren sektörlerin başında yer almaktadır.

Özellikle yaşanan teknolojik gelişmeler nedeniyle ülke ekonomilerinin dış şoklara karşı daha korunmasız hale gelmesi, farklı ülkelerde yaşanan krizlerin diğer ülkeleri etkilemesi, daha derin zararlar vermesi yetkili kurum ve kuruluşları daha dikkatli ve özenli davranmaya zorlamıştır.

1980’li yıllardan günümüze dünya ekonomisine yaşanan finansal krizler damgasını vurmuştur. Farklı bölgelerdeki birçok gelişmekte olan ülkede, çok ciddi sonuçlara neden olabilen bankacılık krizleri yaşanmıştır. Bankacılık krizinden sadece bankalar değil, reel sektörde etkilenmektedir. Çünkü bu iki kesim birbirleriyle sürekli iletişim halindedir. Bankacılık sektöründe meydana gelen krizlerin çözümü için yeniden yapılandırma programları uygulanmaktadır. Bankalar yeniden yapılandırma programları ile finansal, operasyonel ve yapısal yönden yeniden yapılandırılmaya çalışılmaktadır.

Türk bankacılık sektöründe 1980 yılında başlayan serbestleşme programları sonucunda, önemli değişiklikler ve gelişmeler yaşanmıştır. Bankacılık sektörü bu yıllardan sonra oldukça karlı bir hale gelmiş ve banka sayısı hızla artmıştır. 2000 senesinde banka sayısı 82’ye yükselmiş ve rekor kırmıştır. Ancak bankacılık sektörü son 30 yılda çeşitli krizlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu krizler içerisinde en ağır olan krizler 2000 Kasım ve 2001 Şubat krizleridir. Bu krizler sonucunda Türk bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması kaçınılmaz hale gelmiş ve yeniden yapılandırma planı uygulanmıştır.

2000 Kasım ve 2001 Şubat krizleri sonucunda sorunlu varlıkların azaltılması, çözümlenmesi amacıyla bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler sonucunda TMSF’ ye devredilen bankalar finansal, operasyonel ve yapısal yönden yeniden düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra İstanbul yaklaşımı uygulanmaya başlanmış ve varlık yönetim şirketlerinin kurulmasına karar verilmiştir. İstanbul yaklaşımı ile finansal sektöre borcu olan reel sektörün borçları yeniden düzenlenmiştir. Varlık yönetim şirketleri ile bankaların bilançolarında yer alan sorunlu kredilerin çözümlenerek, bankaların bilançolarınının daha sağlıklı bir yapıya kavuşturulması amaçlanmıştır.

Türk Bankacılık Sektöründe bankalar bilançolarındaki sorunlu kredileri kendi bünyesinde çözmeye çalışmışlardır, ancak kriz sonrasında artan sorunlu kredilerin miktarıyla birlikte bu konuda yetersiz kalmışlardır.

Bankaların bilançolarında sorunlu kredilerin bulunması, banka bilançolarını bozmakta ve bunun yanında sorunlu kredilerin hacminin artmasıyla bankalar sermaye arayışına girmek zorunda kalmaktadır. Düzenleyici kurumlar, yatırımcılar ve rating kuruluşları için bankaların aktif kalitesi çok önemlidir. Sorunlu kredi oranının yüksek olması sonucunda bankaların hisse senedi değeri olumsuz etkilenmekte ve borçlanma maliyetleri artmaktadır. Varlık yönetim şirketlerinin bankaların sorunlu kredilerini devralmasıyla birlikte bankaların mali yapıları, rasyoları ve bilançoları olumlu etkilenecektir. Varlık yönetim şirketleri, sermaye yeterliliğini sağlayamayan bankaların, aktifinde var olan sorunlu varlıklarını satın alarak, bankaları bu yükümlülüğünden kurtarmakta ve kendi faaliyetlerine yoğunlaşmasını sağlamaktadır (Tahtakılıç, 2004: 17).

1980' li yılların başından 2000'li yıllara kadar bankacılık sektöründe 100'den fazla ülkedeki banka borçlarını ödeyememe riski ile karşı karşıya kalmıştır. Temel problem ekonomik dalgalanmalar, zayıf finansal denetim, yetersiz yasal yapı ve muhasebe kuralları, etkisiz bir ödeme sistemi, yetersiz risk yönetimidir (Dziobek, 1998: 4).

Varlık yönetim şirketleri, finansal kurumların şüpheli hale gelmiş, tahsilinde sıkıntı yaşanan alacaklarını satın alıp, borçlularıyla uzlaşma yoluna giderek tahsil etmeye çalışan şirketlerdir. Varlık yönetim şirketleri yayınlanan yönetmelikler doğrultusunda BDDK'nın denetim ve gözetimi altında faaliyetlerini devam ettirmektedir.

Varlık yönetim şirketleri kötü kredileri satın alır, bankaya ya da şirkete finansman sağlar, borçlularla görüşür ve yapılanmada finansal ve operasyonel bir rol oynar. Varlık yönetim şirketleri özellikle şirket borçlarının yeniden yapılanmasında ölçek ekonomisi oluşturur ve ikincil borç piyasasının gelişmesinde etkili olur (Stone, 1998: 7).

Çalışmanın ilk bölümünde şirketlerin sorunlu kredileri incelenmiştir. Daha sonra varlık şirketleri, varlık şirketleri ve bankalar ilişkisi analiz edilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise Türkiye'de faaliyet gösteren varlık yönetim şirketleri ve bu şirketlere devredilen sorunlu krediler incelenmiştir.

SORUNLU KREDİLER VE VARLIK ŞİRKETİ TANIMI

Sorunlu krediler, borçlunun geri ödeme anlaşmasının şartları dışında çıkarak ödeme yapmakta gecikmesi ve bankanın zarar olasılığının ortaya çıkması olarak ifade edilebilmektedir (Seval, 1990: 251).

Sorunlu krediler özellikle kriz dönemlerinde önemli tutarlara ulaşarak bankaları zor duruma sokabilmektedir. Borcun sahibi tarafından borçtan kaynaklanan yükümlülüklerin zamanında yerine getirilemediği

borçlanma araçları (tahvil, bono gibi) ile ekonomideki genel koşullar nedeniyle değer kaybı meydana gelen gayrimenkuller ve alacaklarda sorunlu varlık olarak değerlendirilebilmektedir (Sipahi, 2003: 16).

Sorunlu varlıkların tespitinde çeşitli kriterler kullanılmaktadır. Bazı ülkeler miktar kriterini (planlanan ödemelerin vadesini birkaç gün geçmesi, gecikmesi), bazı ülkeler ise nitelik kriterini (müşterinin finansal durumu hakkında bilgiler, gelecekteki ödemeler hakkında yönetimin kararı) kullanmaktadır. Sorunlu varlıklar, mevzuatta ve uygulamada farklı tanımlamalarla (Tahsili Gecikmiş Alacaklar, Takipteki Krediler, İdari Takipteki Krediler, Tahsil Olunacak Alacaklar, Tasfiye Olunacak Alacaklar, Kredi Riski gibi) ifade edilebilmektedir.

Finansal kurumların bilançolarında önemli tutarlara ulaşabilen sorunlu varlıklarla mücadele edebilmek için ülkeler kendi ekonomik koşullarına uygun yöntemler tercih etmektedir (Erdoğan, 2002: 1). Bu noktada uygulamada en çok tercih edilen yöntem olarak varlık yönetim şirketleri karşımıza çıkmaktadır. Farklı ülkelerde farklı görevler üstlenebilen varlık yönetim şirketlerine ilişkin çeşitli tanımlar yapılmaktadır.

Varlık Yönetim Şirketleri yönetmeliğinde bu şirketler;

“TMSF, bankalar ve diğer mali kurumların alacakları ile diğer varlıkların satın alınması, tahsili, yeniden yapılandırılması ve satılması amacıyla yönelik olarak faaliyet göstermek üzere bu yönetmelik hükümlerine göre izin alınarak kurulan şirketler”,

İfadesiyle tanımlanmaktadır (BDDK 2006). Varlık Yönetim Şirketi, finans sektörüne yönelik olarak, sektördeki sorunlu varlıkların çözülmesinde, bu varlıkların piyasa koşulları çerçevesinde finansal ürünlere dönüştürülmesi amacıyla yönelik olarak oluşturulmaları öngörülen finansal kuruluşlardır (İlseven, 2002: 2). Varlık Yönetim Şirketi, bir taraftan bankaların sorunlu kredilerini devralırken diğer taraftan TMSF’ye devredilen bankaların sorunlu kredilerini bir kereye mahsus olmak üzere temizlemektedir (Mesutoğlu, 2001: 40).

Varlık yönetim şirketleri ayrıca, kamu bütçesine üçüncü tarafların haksız fiilleri nedeniyle verilen zararın ve şaibeli işlemlerden dolayı ortaya çıkan zararın tazmin edilebilmesi için tahsilat yapan kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır (Ardıyok, 2005: 9).

Bu tanımlar incelendiğinde, varlık yönetim şirketlerinin amacı; bankalar, özel finans kurumları ve diğer mali kurumların sorunlu alacaklarının satın alınması, bunların yeniden yapılandırılarak satılması ve sorunlu alacakların tahsil edilmesi olarak belirlenmiştir. Ayrıca mali

kurumların sorunlu varlık ve yükümlülüklerinin alınıp, kurumların sadece esas faaliyet alanlarına odaklanmalarını sağlamak da amaçlanmaktadır.

Sorunlu varlıklar, finansal krizler nedeniyle ortaya çıkan ürünlerdir (Woo, 2000: 3). Kriz dönemlerinde miktarı artan sorunlu varlıklar şirketler için olduğu kadar ekonomi içinde yük olmaktadır. Dolayısıyla ekonomideki bu yükü kaldırmak ya da en az seviyeye indirebilmek için bu tip varlıkların yönetilmesi ve tasfiyesi bankaları önemli ölçüde rahatlatacaktır.

Sorunlu varlıkların yönetilmesi sürecinde ilk aşama hangi varlıkların sorunlu varlık olarak kabul edileceğinin belirlenmesi aşamasıdır. Finansal kurum bu tanımlamayı yaptıktan sonra sorunlu varlıkların tasfiyesi ve varlık yönetim şirketi tarafından yapılandırılması süreci başlayacaktır.

Sorunlu varlıkların yönetim politikalarının amaçları şu şekilde özetlenebilir; finansal sistemin yeniden yapılanmasına imkân sağlamak, sorunlu varlıkların tasfiyesini kolaylaştırmak ve hızlı sonuç almak, sorunlu varlıkları tasfiye ederek normalleşmeyi sağlamak (Duvan, 2001: 6).

Sorunlu varlıkların yüksek olması durumunda bankalar likidite sıkıntısı yaşayabilecek, bu durum ise bankacılık sektörüne olan güvenin sarsılmasına neden olacaktır. Sorunlu varlıkların tasfiyesi ve yeniden yapılandırılması noktasında ilk adım bankacılık sektörüne olan güvenin yeniden tesis edilmesi olmalıdır. Aksi takdirde bankacılık sektöründe başlayan krizin tüm ekonomiye yayılarak derinleşmesi kaçınılmaz olacaktır.

BANKALAR VE VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİ

Bankacılık sistemi mevduat toplamak ve topladığı bu mevduatları kredi olarak kullanılmak amacı doğrultusunda çalışmaktadır. Bu amaç çerçevesinde bankalar tüm müşterilerine belirli standartlarla hizmet vermektedir. Dolayısıyla her müşteriye özel çözümler sunma veya standartlar belirleme imkânına sahip değildir. Buna karşılık varlık yönetim şirketleri, sorunlu kredilere müşterilerle uzlaşma yoluyla yeni ödeme koşulları sunmaktadır. Bu anlamda müşteriye özel hizmet söz konusu olmaktadır.

Kriz dönemlerinde bankalar açısından en önemli nokta sorunlu varlıklarının yönetimi ve tasfiyesi konusudur. Özellikle banka bilançolarında hızla artan tahsili gecikmiş alacaklar, bankalar için ciddi sorunlar meydana getirmektedir. Bu noktada ise Varlık Yönetim Şirketleri bankaları bu yükümlülüğünden kurtararak likidite açısından rahatlamalarına neden olmaktadır.

Kredinin yasal takip sürecine girmesi bankalar için bir maliyet oluşturmaktadır. Yasal takip sürecindeki krediler ya haciz yoluyla ya da borçlu ile anlaşarak yeniden yapılandırma yoluyla tahsil edilmektedir. Takip sürecine rağmen tahsil edilemeyen alacaklar banka bilançolarına yansıyor ve bilançoları negatifleştirmektedir. Böyle bir durumda banka bu tür alacaklarını devretme yolunu tercih edebilmektedir. Bu sayede banka ek maliyetlerden kurtulabilmektedir. Uygulamada genel olarak bankalar, 2 yıl tahsilini yapamadığı alacakları anapara bedelinin % 30'u tutarı ile Varlık Yönetim Şirketine devir etmektedir. Bu süreçten sonra banka ile borçlu arasında herhangi bir hukuki ilişki kalmayacağından, bütün yasal haklar devredilmiş olur.

Finansal kurumların tahsili gecikmiş alacaklarının satın alınması, satın alınan sorunlu varlıkların değer artışı sağlayacak şekilde yönetilmesi, finansal kurumlara, şirketlere alacakların ve varlıkların yeniden yapılandırılmasında danışmanlık hizmeti verilmesi, finansal sıkıntıya rağmen varlığını devam ettirebilecek durumda olan finansal kurumlara yeniden yapılandırma noktasında destek verilmesi varlık yönetim şirketlerinin faaliyet alanı olarak düzenlemelerle belirlenmiştir.

Banka aktifinde bulunan sorunlu varlıklarını varlık yönetim şirketine devretmek istediğinde aşağıdaki süreç işlemektedir. X Bankası aktifinde bulunan, toplam değeri 120 TL olan bir alacağı takip sürecine girdiği için ya da değer kaybına uğramasından dolayı nominal değerinin 50 TL'ye düşmesi durumunda 70 TL karşılık ayıracaktır. Bunun sonucunda 70 TL zarar olarak yansıtacak ve bana sermayesinin 70 TL'sini kaybedecektir. Ortaya çıkan bu zarar sonucu banka likidite sıkıntısına düşebilecektir. Banka karşılık ayırmasına rağmen geri kalan 50 TL'nin de şüpheli duruma düşme ihtimali ile karşı karşıyadır. Bu nokta da varlık yönetim şirketleri sorunlu varlığı 50 TL üzerinden satın alacak ve bankanın yükümlülüğü sona erecektir.

1-Varlık Yönetim Şirketinin Avantajları ve Dezavantajları

Varlık yönetim şirketlerinin kendine özgü birtakım avantaj ve dezavantajları söz konusudur. Varlık yönetim şirketleri, varlık havuzu oluşturulması nedeniyle menkul kıymetleştirmenin kolaylaşması, alınan teminatların etkin yönetilmesi, banka ve müşterisi arasındaki ilişkinin bozulması nedeniyle alacakların tahsilatının kolaylaşması, bankaların ana faaliyet konularına yoğunlaşmasına imkân vermesi gibi avantajlara sahiptir. Ancak bu avantajlarının yanı sıra, müşteriler hakkında bilgi sahibi olunmaması, borcun yapılandırılması için bankalar gibi ek finansman ihtiyacı sağlanamaması, devredilen varlıkların etkin bir şekilde yönetilememesi durumunda ödeme disiplininin bozulması, bunun sonucunda varlıkların değer kaybetmesi, kamu sermayeli varlık yönetim

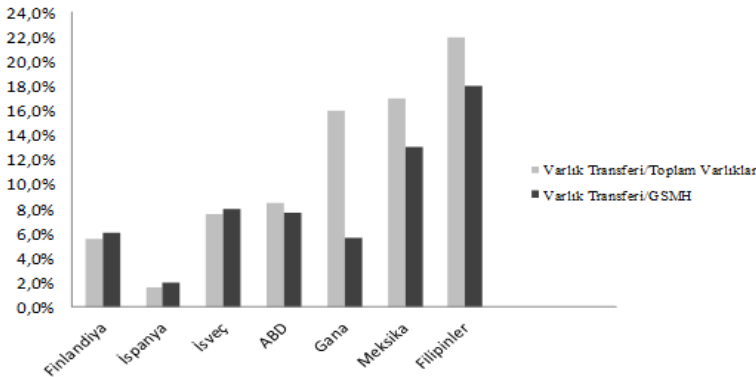
şirketlerinin politik baskıya maruz kalması gibi dezavantajları da bulunmaktadır (Kliengebiel, 2000: 6).

2-Varlık Şirketlerinin İşlevleri ve Dünya'dan Örnekler

Mali piyasaları gelişmiş olan ülkelerde varlık yönetim şirketleri piyasa kuralları içerisinde faaliyetlerini yürütmektedir. Ancak özellikle mali piyasaların gelişmediği ülkelerde, varlık yönetim şirketleri kriz dönemlerinde istenen ölçüde ve verimlilikte olamamaktadır. Bu nedenle hem gelişmemiş ülkelerde hem de sorunlu varlıkların piyasanın tolere edebileceği tutardan yüksek olduğu ülkelerde, kriz dönemleri kamunun kendi varlık yönetimi şirketlerini kurmasını gerektirebilmektedir (Mesutoğlu, 2001: 3). Bunun sonucunda ise merkezi varlık yönetim şirketleri ortaya çıkmaktadır.

Varlık yönetim şirketlerinin kurulmaya başladığı dönemler, Asya krizinin yol açtığı bankacılık sorunlarına çözüm arayışlarının olduğu dönemlerdir. Bu dönemde Endonezya, Malezya ve Kore'de merkezi varlık yönetim şirketleri kurulmaya başlanmıştır. Özellikle kriz dönemlerinde bankaların sorunlu varlıklarının büyük bir kısmını varlık yönetim şirketlerine devrettikleri konusunda araştırmalar mevcuttur. Aşağıdaki grafikte 7 ülkede varlık transferi şirketine devredilen sorunlu varlıklar gösterilmektedir. Ülkelerin uyguladığı muhasebe standartlarındaki farklılıklar nedeniyle karşılaştırma zor olsa da, varlık yönetim şirketlerine devredilen sorunlu varlıkların ülkeler bazında büyük farklılık gösterdiği görülmektedir.

Grafik 1: Varlık Yönetim Şirketlerine Varlık Transferleri

(Kaynak: Klingebiel D., (2001), “The Use of Asset Management Companies in the Resolution of Banking Crises Cross-Country Experiences”.s. 9.)

Varlık Şirketlerinin temel işlevi, geri ödemesinde sorunlar yaşanan krediler nedeniyle zor duruma düşen finans kurumlarının bu yükünü hafifletmek, sorunlu varlıkların yönetilmesi ve tasfiye edilmesi konusunda destek sağlamaktır (Woo, 2000: 4).

Amerika Birleşik Devletlerinde finansal açıdan zor duruma düşen finansal kurumların varlık yönetimine ve tasfiyesine yönelik olarak 1980’li yıllarda Federal Mevduat Sigortası (Federal Deposit Insurance Corporation, FDIC) ve Çözüm Tröst Kuruluşu (Resolution Trust Corporation, RTC) kurulmuştur. Söz konusu yıllarda ABD’de yüzlerce banka iflas etmiş ve Federal Mevduat Sigortası banka tasfiyeleri ve bu sürecin yönetilmesi ile ilgilenmek zorunda kalmıştır. Finansal sıkıntı yaşayan bankaları devralan kuruluş, bir yandan bankaların sigorta kapsamındaki mevduatlarını öderken bir yandan da tasfiyeleri gerçekleştirmiştir. Aynı dönemde, çeşitli finansal kuruma sigorta güvencesi sunan Federal Tasarruf ve Kredi Sigorta Kuruluşu (FSLIC) mali sıkıntılar nedeniyle iflas etmiştir. Bu çerçevede, 1989 yılında Varlık Tasfiyesi Tröst Şirketi RTC (Resolution Trust Corporation) kurulmuştur (Woo, 2000: 11). Çözüm Tröst Kuruluşu, finansal kurumların tasfiyelerinin yürütülmesi, varlıklarının yönetilmesi ve elden çıkarılması görevlerini üstlenmiştir (Mesutoğlu, 2001: 10).

İspanyada ise sorunlu varlıkların tasfiyesi için 1977 yılında kurulmuş olan devlet kontrolündeki İspanya Mevduat Garantisi Fonu görevlendirilmiştir. Bu fonun kuruluş amacı ve işlevi ABD’deki RTC uygulaması ile benzerlik göstermektedir (Mesutoğlu, 2001: 33-34).

1992 yılındaki İsveç krizinde ülkenin en önemli bankalarından biri olan Nordbanken büyük sıkıntılar yaşamıştır. Ana ortaklarından olan devlet tarafından ciddi şekilde desteklenmiştir. 1993 yılında İsveç hükümeti tarafından % 100 kamu sermayeli, bağımsız bir kurum olan Securum varlık yönetim şirketi olarak kurulmuş ve Nordbanken bu kuruma aktarılmıştır. Securum, Nordbanken’in sorunlu kredileri ile ilgilenmesi amacıyla kurulmuş bir varlık yönetim şirkettir (Aydın, 2002: 6-7).

Dünya genelinde kurulan varlık yönetim şirketlerinin kuruluş amaçlarından biride devlete ait bankaların ve borçları devlet tarafından garanti altına alınan bankaların özelleştirilmesini sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda Fransa’da 1995 yılında French Consortium de Realization (CDR) kurulmuştur. CDR’nin üstlendiği görevlerden birisi devlet bankası olan Credit Lyonnais’in özelleştirilmesini sağlamaktır. Süreç içerisinde

bankanın takipteki kredileri önce devredilmiş ve banka 1999 yılında özelleştirilmiştir (Woo, 2000: 16).

3-Türkiye’de Varlık Yönetim Şirketleri

Türkiye ekonomisi tarihi boyunca birçok krize maruz kalmıştır. Özellikle 1990 yıllar ve 2000’li yılların başlarında bankacılık sektörü likidite, faiz ve kur riski konularında ciddi sorunlar yaşamıştır (BDDK 2009). Bu krizler sonrasında bankacılık sektörünün güçlü olmasının önemi daha iyi anlaşılmış ve yeniden yapılandırılmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelere yönelik uygulamaya konan programlar doğrultusunda, uluslararası düzeyde rekabet edebilir, şoklara dayanıklı ve zayıf bankaların temizlendiği bir bankacılık sektörü hedeflenmiştir. Yeniden yapılandırma kapsamındaki gelişmelerden birisi varlık yönetim şirketlerinin kurulmasıdır.

Türkiye’de varlık yönetim şirketleri, 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan krizler sonrasında BDDK tarafından uygulamaya konan Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı kapsamında gündeme gelmiştir (Temur ve Döğer, 2017: 162). 31 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren 4743 sayılı Kanun çerçevesinde, bankaların sorunlu varlıklarını yönetmek, aktiflerini daha likit hale getirmek amacıyla çeşitli düzenlemeler yapılmış ve varlık yönetim şirketlerinin kurulması teşvik edilmiştir. Bu gelişmeler doğrultusunda 1 Ekim 2002 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelikle, varlık yönetim şirketlerinin hukuki altyapısı oluşturulmuştur. Bankacılık sistemde yapılandırma amacına yönelik olarak Varlık Yönetim Şirketlerinin kurulmasına dair kanun 2003 yılında yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Türkiye’deki varlık yönetim şirketleri BDDK denetimi ve gözetimi altında faaliyetlerini devam ettirmektedir. BDDK’nın denetimi ve gözetimi altında çalışan tek sektör olma özelliği taşıyan Türkiye Varlık Yönetim Şirketleri, ödeme sıkıntısı yaşayan bireysel ve kurumsal banka müşterilerine ödeme kolaylığı sağlamak, finansal sistemi likidite açısından rahatlatmak ve bilançoları sorunlu varlıklardan kurtararak bankalara etkinlik kazandırmak amaçları doğrultusunda kurulmuştur. Varlık yönetim şirketleri; Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’ndan (BDDK) aldıkları lisansla faaliyet gösterebilmektedir.

Varlık yönetim şirketlerinin kuruluş ve yürütme esaslarına ilişkin düzenlemeler 5 Mart 2016 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda, aşağıdaki düzenlemeler yapılmıştır;

- Asgari ödenmiş sermaye yükümlülüğü 20 milyon TL’ye yükseltilmiş,

- VYŞ'lerine ilişkin düzenlemeler tek bir kanunun çatısı altında toplanmış,
- VYŞ'ler 'banka dışı finansal kuruluş' olarak tanımlanmış,
- VYŞ'ler, daha etkin çalışabilmeleri için gerekli sistemleri kurmakla görevlendirilmiş,
- Sektöre giriş koşulları zorlaştırılmış,
- Şirket yöneticilerinin taşınması gereken asgari şartlar belirlenmiştir.

Bankaların finansal piyasaların vazgeçilmez ögesi olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Dolayısıyla iyi çalışan bir bankacılık sisteminin ekonomiye oldukça katkısı olacaktır. Bu bağlamda Türkiye'de 1 Ekim 2019 itibariyle bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 32 adet mevduat, 13 adet kalkınma ve yatırım, 6 adet Katılım Bankası, 2 adet TMSF bünyesinde olmak üzere toplam 53 banka bulunmaktadır (<https://www.bddk.org.tr/Kuruluslar-Kategori/Bankalar>).

Tablo 1: Türkiye'de Faaliyet Gösteren Varlık Yönetim Şirketleri

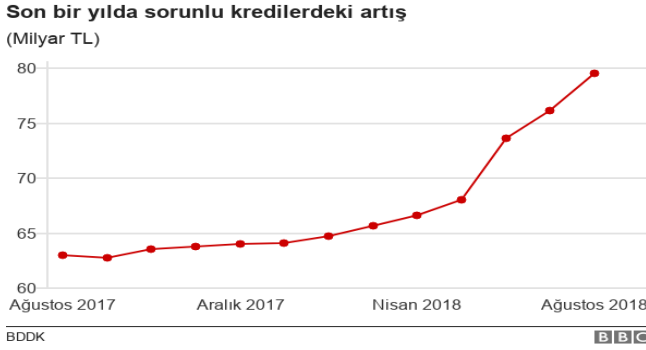
1.	ARMADA VARLIK YÖNETİM A.Ş.
2.	ARSAN VARLIK YÖNETİM A.Ş.
3.	BİRİKİM VARLIK YÖNETİM A.Ş.
4.	BİRLEŞİM VARLIK YÖNETİM A.Ş.
5.	BOĞAZIÇI VARLIK YÖNETİM A.Ş.
6.	DENGE VARLIK YÖNETİM A.Ş.
7.	DEREN VARLIK YÖNETİM A.Ş.

8.	DOĞRU VARLIK YÖNETİM A.Ş.
9.	EFES VARLIK YÖNETİM A.Ş.
10.	EMİR VARLIK YÖNETİM A.Ş.
11.	GELECEK VARLIK YÖNETİM A.Ş.
12.	HAYAT VARLIK YÖNETİM A.Ş.
13.	HEDEF VARLIK YÖNETİM A.Ş.
14.	İSTANBUL VARLIK YÖNETİM A.Ş.
15.	MEGA VARLIK YÖNETİM A.Ş.
16.	MERKEZ VARLIK YÖNETİM A.Ş.
17.	METAL VARLIK YÖNETİM A.Ş.
18.	MET-AY VARLIK YÖNETİM A.Ş.
19.	SÜMER VARLIK YÖNETİM A.Ş.
20.	VERA VARLIK YÖNETİM A.Ş.
21.	YUNUS VARLIK YÖNETİM A.Ş.

(http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kuruluslar/Varlik_Yonetim/Varlik_Yonetim.aspx)

Ekonomideki sıkıntılarla orantılı olarak banka bilançoları zaman zaman artış göstermektedir. Sorunlu kredilerin Türkiye’de son bir yıldaki değişimi aşağıdaki grafikte görülmektedir. Aralık 2017’ye kadar olan zaman sürecinde sorunlu kredilerde ciddi bir artış olmazken, bu tarihten sonra özellikle Nisan 2018 sonrasında ciddi bir artış olduğu görülmektedir.

Grafik 2: Sorunlu Kredilerin Son Bir Yıllık Trendi

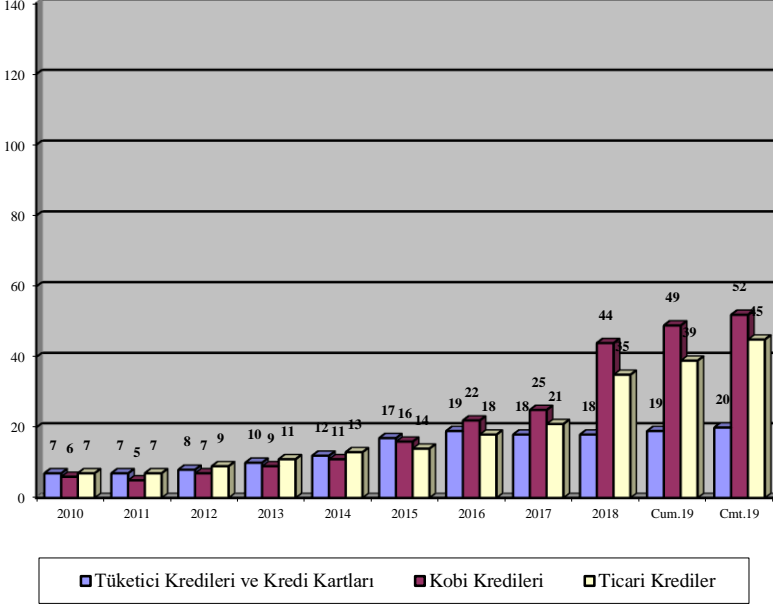
Kaynak: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-45665778>

2017 yılı Mart ayı itibariyle bankalar, 2 milyon müşteriden tahsil edemediği 16.4 milyar lirası bireysel, 12.3 milyar lirası ticari (KOBİ) krediler olmak üzere 28,7 milyar lira alacağını varlık yönetim şirketine devretmiştir.

Varlık Yönetim Şirketi Derneğinin yaptığı açıklamalara göre 2018 yılında bankalar tarafından 5milyar TL’yi aşan miktardaki sorunlu kredi varlık yönetim şirketine devredilmiştir. Aralık 2018 tarihi itibariyle varlık yönetim şirketlerinin portföylerindeki sorunlu kredi büyüklüğünün 41 milyar TL’yi aştığı ifade edilmiştir.

Ocak 2017’de yürürlüğe giren yönetmelikle kamu bankalarının da sorunlu kredilerini varlık yönetim şirketlerine devredebilmesinin önü açılmıştır. Bu düzenlemenin sonrasında kamu bankaları arasında ilk Halkbankası, 27.09.2018 tarihinde 76,7 milyon liralık sorunlu kredi portföyünü 4,5 milyon liraya satmış ve 05.10.2018 tarihinde devrin tamamlandığı kamuoyuna duyurulmuştur.

Grafik 3: Takipteki Krediler (Milyar TL)

(Kaynak: BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri, Haziran 2019.)

BDDK tarafından hazırlanan rapora göre tüm müşteri grupları açısından takipteki krediler özellikle 2017 yılından bu yana bir artış eğilimindedir (Grafik 2). 2019 Haziran ayı itibariyle takipteki kredilerin brüt tutarı 116 milyar TL'ye ulaşmıştır. Takipteki kredilerin ulaştığı miktarlar, bu kredilerin banka bilançolarında meydana getirdiği yükü de ortaya koymaktadır. Bu durum bir taraftan bankaların likiditesini olumsuz etkilerken, bir taraftan da riskini artırmaktadır. Varlık yönetim şirketleri bu yükü bankalardan alarak hem bankacılık sektöründe hem de ekonomide rahatlama sağlamaktadır.

SONUÇ

Türkiye'deki sorunlu krediler yatırım Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında çok sığ kalmaktadır. Yatırımcıların bu piyasaya girmesini sağlayacak teşvikler, düzenlemeler yapılmalıdır. Sorunlu kredi piyasasındaki yatırımcı sayısının artırılması gerekmektedir. Türkiye'de kurulan varlık yönetim şirketlerine vergi yönünden avantaj sağlanmıştır. Bunlardan ilki kuruluşlarından itibaren 5 yıl boyunca vergi ve yasal harçlardan muaf tutulmasıdır. Yaşanan krizler finans sektörünün kaynak

sıkıntısı çekmesine neden olmaktadır ve varlık yönetim şirketlerinin önemi daha da artmaktadır. Bu yüzden varlık yönetim şirketlerine tanınan istisnalar bir kez daha gözden geçirilmeli ve tüm varlık yönetim şirketlerini kapsayacak şekilde istisnalar düzenlenmelidir.

Varlık yönetim şirketi kuruluş asgari sermaye tutarı 20 milyon TL'dir. Bu sermaye tutarının yatırımcıların sorunlu kredi piyasasına girmesine teşvik etmesi amacıyla yeniden düzenlenmesi piyasanın derinleşmesini sağlayabilir. Böylelikle sorunlu kredi piyasasındaki yatırımcı sayısı artabilir ve piyasa gelişebilir. Varlık yönetim şirketleri muhasebe kayıtlarını Türkiye Muhasebe Standartları ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları ile bunlara ilişkin ek ve yorumlara uygun olarak hazırlarlar. Varlık yönetim şirketleri, sorunlu kredileri devralırken almış olduğu miktarı krediler hesabına borç olarak kaydetmektedir. Varlık yönetim şirketlerinin aktifleştirmiş oldukları krediler hesabında yapmış olduğu tahsilatlar kayıtlı değere ulaştığında krediler hesabı tamamen alacaklandırılıp kapatılmaktadır. Bu tarihten sonra söz konusu alacaklar için yapılacak her birim tahsilat tamamıyla gelir olarak kaydedilmektedir. Gelir hesabı, aktifleştirilen krediler hesabı tamamen kapatılana kadar kullanılmamaktadır.

Sorunlu alacakların kayıtlı olan değerinden fazla yapılan tahsilat şirketin karını göstermektedir. Elde edilen bu kar tahsil edildiği yılda finansal tablolara yansıtılmaktadır. Yapılması gereken ise varlık yönetim şirketleri öncelikle sorunlu alacaklar için ödemiş olduğu parayı bu varlıkların kayıtlı değerine bölerek birim maliyetlerini bulmaktır. Bulmuş olduğu birim maliyetleri üzerinden muhasebe kaydını yapılmalıdır. Yani varlık yönetim şirketleri alacaklarını portföy olarak takip etmemeli, birey ve şirket bazında takip etmelidir. Yapılan tahsilatlar yapıldığı dönemde birim maliyetler dikkate alınarak muhasebeleştirilmelidir. Eğer bu yapılmazsa muhasebenin dönemsellik ilkesi ile çelişki meydana gelecektir. Çünkü birim maliyet belirlenmezse işletmenin o dönemki faaliyetlerinin sonucu yani kar/zarar doğru olarak belirlenemeyecektir. Varlık yönetim şirketleri almış olduğu sorunlu varlığın birim maliyetlerini bulmalı ve bu şekilde muhasebeye kaydetmelidir. Alacakları tahsil edildiğinde ise faizi faiz gelirlerine, anaparayı oluşturan kısmı ise anaparadan düşmeli ve birim maliyetleri dikkate alarak kar/zararını hesaplanmalıdır.

Türkiye'de bankacılık sektörü 2018 yılını 53.5 milyar TL karla kapatmıştır. Haziran 2019 itibarıyla ise net dönem karı 25 milyar TL'dir. Buna rağmen sorunlu kredi miktarında da ciddi bir artış görülmektedir. Bu gelişmelere paralel olarak ilerleyen dönemlerde sorunlu kredilere yapılacak yatırımın artması ve varlık yönetim şirketlerinin daha aktif olarak faaliyette bulunmaları beklenmektedir. Piyasanın daha verimli hale gelebilmesi için

varlık yönetim şirketlerinin etkinliğinin arttırılması gerekmektedir. Bu amaçla varlık yönetim şirketlerine yönelik düzenlemelerin yapılması uygun olacaktır. Piyasaya yeni girişler oldukça rekabet artacak ve piyasa daha verimli hale gelebilecektir. Varlık yönetim şirketleri açısından bir takım düzenlemelerin yapılması sistemin işlerliği açısından önemli olacaktır. Bu düzenlemeler özellikle daha etkili bir gözetim ve denetim mekanizmasının oluşturulması, Borçlar kanununda sistemin işleyişine yönelik düzenlemeler yapılması, sorunlu varlık piyasalarının oluşturulmasına yönelik alt yapı çalışmalarının yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- ARDIYOK, Ş. (2005), TMSF'nin Rolü: Türkiye'de Varlık Yönetim Kuruluşlarının Hukuki ve İktisadi Analizi, *Legal Hukuk Dergisi*, (33), 1-19.
- AYDIN, A. (2002), İşveç Bankacılık Sistemi, Kriz, Krizde Yapılanlar ve Kriz Sonrası, *Türk Bankalar Birliği Bankacılık ve Araştırma Grubu*, Ocak, 1-27.
- BDDK, "Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik", 1 Kasım 2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete
- BDDK, (2019), Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri, Haziran 2019. <https://www.bddk.org.tr/Duyurular/Turk-Bankacilik-Sektoru-Temel-Gostergeler-Raporu-Haziran-2019-yayimlanmistir/689>. Erişim Tarihi: 18.09.2019.
- DZIOBEK, C. (1998), Market-Based Policy Instruments for Systemic Bank Restructuring, *IMF Working Paper*, August.
- DUVAN, B. (2001), Türk Bankacılık Sisteminde Tahsili Gecikmiş Alacakların Tasfiyesi ve Şirket Borçlarının Yapılandırılması, *DPT Uzmanlık Tezi*, Kasım 2001.
- DUVAN, B. (2001), Finansal Sistemin Yeniden Yapılandırılması: Tayland Uygulaması, *DPT*.
- KLIENGEBIEL, D. (2001), The Use of Asset Management Companies in the Resolution of Banking Crises Cross-Country Experiences, *The World Bank Policy Research Working Paper*, (2284), 1-31.
- İLSEVEN, N. (2002), Varlık Yönetim Şirketleri ve Türkiye Finans Sektörü, *BDDK Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması Programı*, İstanbul.
- MESUTOĞLU B. (2001), Sorunlu Aktiflerin Varlık Yönetim Şirketlerince Tasfiyesi – Ülke Örnekleri, *BDDK Çalışma Raporları*, (2001/3) 2.
- SEVAL, B. (1990). Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi, *Muhasebe Enstitüsü ve Araştırma Vakfı*, Yayın No: 11, İstanbul.
- SİPAHİ, N. (2003). Problemler Kredilerin Yeniden Yapılandırılması, Uluslararası Uygulamalar ve Türkiye Örneği, *TCMB, Uzmanlık Yeterlilik Tezi*, 1-137.

STONE, M. R. (1998). Corporate Debt Restructuring in East Asia: Some Lessons From International Experience, *IMF Working Paper*, October.

TAHTAKILIÇ, A. K. (2004). Bankacılık Krizlerinde Varlık Yönetim Şirketleri ve Türkiye Üzerine Değerlendirmeler, *Sermaye Piyasası Kurulu Ortaklıklar Finansmanı Dairesi Yeterlilik Etüdü*.

TEMUR, F. ve DÖĞER, H. (2017). Varlık Yönetim Şirketlerine Hukuki Bakış,

http://www.gokusafiisik.av.tr/Articletter/2017_Summer/GSI_Articletter_2017_Summer_Article11.pdf, 161-176.

TBB, “Türkiye’de Bankacılık Sektörü 2007-2011”,

https://www.tbb.org.tr/turkiye_de_bankacilik_sektoru_2007-2011, 1-59

TÖZÜM, H. (2004). Banka Çözümlemesi: Teorik Bir Çerçeve, *Activeline Dergisi*, Ocak-Şubat, 1-17.

WOO, D. (2000). Two Approaches to Resolving Nonperforming Asset During Financial Crises, *IMF Working Paper*, No: WP/00/33, March, 2-35.

İnternet Kaynakları

<https://www.bddk.org.tr/Kuruluslar-Kategori/Varlik-Yonetim-Sirketleri/6> (26.09.2019).

<http://varlikyonetim.org.tr/haberler.aspx> (30.09.2019)

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=7.5.10744&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=varl%C4%B1k%20y%C3%B6netim> (20.09.2019).

http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/Istatistiki_Raporlar.aspx (20.09.2019)